

ÅRLIG MELDING 2017

Nasjonal koordineringsenhet
for dom til tvungent psykisk helsevern

NASJONAL KOORDINERINGSENHET FOR DOM TIL TVUNGENT PSYKISK HELSEVERN

I 2008 anbefalte Mæland-utvalget i sin rapport *Etterkontroll av reglene om strafferettslig utilregnelighet, strafferettslige særreaksjoner og forvaring* en nasjonal utvidelse av den opprinnelige Koordineringsenheten for dom til behandling i Helse Sør-Øst. Justis- og politidepartementet fulgte opp forslaget i påfølgende høringsnotat i desember 2008. Departementet foreslo å lovregulere enhetens drift og register, samt opplysningsplikt mellom aktørene og enheten. I Prop. 108L (2011 – 2012) ble forslaget fremmet for Stortinget. Nye bestemmelser i psykisk helsevernloven trådte i kraft 01.07.2012. Nasjonal koordineringsenhet for dom til tvungent psykisk helsevern (heretter Nasjonal koordineringsenhet) sin drift er hjemlet i psykisk helsevernloven § 5-2a.

Nasjonal koordineringsenhet skal primært:

- Utarbeide og oppdatere retningslinjer for samhandling ved iverksettelse og gjennomføring av dom til tvungent psykisk helsevern
- Føre register som gir nødvendig oversikt over personer som er dømt til tvungent psykisk helsevern
- Sørge for at alle parter har den informasjonen som er nødvendig for at de lovpålagte oppgavene skal kunne løses på best mulig måte

Nasjonal koordineringsenhet er organisert under Oslo universitetssykehus HF og Regional sikkerhetsseksjon Helse Sør-Øst. Enheten har i 2017 bestått av enhetsleder og spesialkonsulent i henholdsvis 100% og 40% stilling. Grunnet økende arbeidsmengde har det vært behov for utvidelse av spesialkonsulentstillingen. Fra og med 01.01.2018 er denne stillingen derfor 100% og Nasjonal koordineringsenhet har dermed to årsverk.

FAGRÅDET:**Førstestatsadvokat Trude Elisabeth Sparre:**

Cand.jur fra Universitet i Oslo 1996. Har arbeidet som politijurist i Vestfold og Oslo politidistrikt i perioden 1997 – 2007, de siste årene ved seksjon for vold og seksualforbrytelser. Deretter arbeidet som statsadvokat ved Oslo statsadvokatembeter fra 2007, og som førstestatsadvokat/avdelingsleder fra 2015. Sparre har hatt et særlig oppfølgings- og fagansvar for særreaksjons- og forvaringssaker ved embetet siden 2016.

Førstestatsadvokat Bjørn Kristian Soknes:

Cand. jur fra Universitetet i Oslo 1978. Førstestatsadvokat i Økokrim, statsadvokat og avdelingsleder ved Oslo statsadvokatembeter i perioden 1993 – 2003, statsadvokat i Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane 2003 – 2008 og førstestatsadvokat og embetsleder i Trondheim siden 2008. Leder av Riksadvokatens arbeidsutvalg vedrørende undersøkelse av kvaliteten på etterforskning av voldtektssaker. Nestleder i utvalget som leverte NOU 2008:4 «Fra ord til handling».

Politiadvokat Iselinn Håvarstein:

Cand. jur fra Universitetet i Oslo 2004. Siden 2012 vært politiadvokat 2 med særlig ansvar for oppfølging av særreaksjoner. Jobber ved Oslo politidistrikt med drap og grove voldssaker, samt sedelighetssaker. Håvarstein har særlig interesse for psykisk helse og straffeansvar og har bakgrunn fra Gaustad sykehus.

Seniorkonsulent/jurist Øyvind Holst:

Cand.jur.1995. Holst har jobbet i påtalemyndigheten, domstolene og i Helse Sør-Øst. Arbeider for tiden med en Phd om samfunnsvern i helsevesenet.

Spesialist i psykiatri Siri Anita Medalen:

Medisinstudier i Tyskland, ferdig lege 2004. Har jobbet i allmennpraksis før hun i 2008 begynte å jobbe i psykiatrien. Har jobbet i sikkerhetspsykiatrien fra 2011. Ferdig spesialist i psykiatri i 2014. Medalen jobber nå som overlege ved lokal sikkerhetspost i Helse Stavanger HF. Har faglig ansvar for en rekke pasienter underlagt dom til tvungent psykisk helsevern. Har også i tre år jobbet som fengselslege.

Spesialist i psykiatri Andreas Georg Kjerstad:

Utdannet lege fra Hannover 1998 og spesialist i psykiatri fra Universitetet i Oslo 2012. I tillegg har Kjerstad en mastergrad i samfunnsmedisin/Master of Public Health fra Liverpool 2009. Han er nå overlege ved Klinikk for psykisk helsevern og rus, Helse Møre og Romsdal HF/lokal rehabiliterings- og sikkerhetsavdeling. Jobber hovedsakelig med pasienter dømt til tvunget psykisk helsevern med psykose, personlighetsforstyrrelser og rusproblematikk. Videreutdanning i sakkyndighet (mellom annet B-kurs og C-kurs) og voldsrisikovurderinger. Kjerstad har de siste fem år blitt mye brukt som sakkyndig i straffesaker og i sivile saker i ulike instanser. Timelærer ved NTNU, helserett og psykiatriske fag. Tidligere vært fem år assisterende- samt konstituert fylkeslege i Møre og Romsdal.

Psykologspesialist Anne Lill Ørbeck:

Utdannet ved Universitetet i Oslo. Har jobbet med forskning og senere undervisning ved Universitetet i Oslo, dette i ca. 25 år innenfor fagfeltet diagnostikk og utredning. Har ansvar for det samme i Norsk Psykologforening i spesialiteten klinisk voksenpsykologi. Hun har faglig ansvar for flere pasienter underlagt dom til tvunget psykisk helsevern. Er for tiden ansatt ved Regional sikkerhetsseksjon, Dikemark.

Det årlige fagrådsmøtet ble avholdt 26.01.2017.

NETTSIDE

Koordineringsenhetens nettside inneholder informasjon om særreaksjonen, lovverk og generelt om gjennomføring av dom, samt redegjørelser rundt ulike problemstillinger. Her finnes også siste versjon av retningslinjen som utfyller lovverket som regulerer etablering og gjennomføring av dom på overføring til tvunget psykisk helsevern, samt mal for utarbeidelse av statusrapporter. www.nasjonalkoordineringsenhet.no

UNDERVISNING OG VEILEDNING

Nasjonal koordineringsenhet arbeider aktivt med å spre kunnskap om gjennomføring av særreaksjonen dom på overføring til tvunget psykisk helsevern. I 2017 har Nasjonal koordineringsenhet holdt foredrag/undervisning ved:

- Oslo universitetssykehus HF, Søndre Oslo DPS
- Vestre viken HF, seksjon sikkerhet
- Regionalt forum, Regionale sikkerhetsavdelinger
- Helse Midt-Norge RHF
- Tvangslovutvalget
- Regional sikkerhetsseksjon, Dikemark ifbm. § 167 utdanning
- Norsk psykiatrisk forening – utvalg for rettspsykiatri

STATUS

Pr. 31.12.2017 var det 200 pasienter under aktiv gjennomføring av dom til tvunget psykisk helsevern. Av disse var 118 innlagt *med* døgnopphold, 82 *uten* døgnopphold, mens 1 pasient er overført iht. § 5-6 prøveløslatt etter § 5-7 (overføring til anstalt under kriminalomsorgen). Fordelingen på de respektive regionale helseforetakene er som følger:

Regionalt helseforetak	Aktive domfelte totalt	Med døgnopphold	Uten døgnopphold	Domfelte ved regionale sikkerhetsavdelinger	Domfelte ved lokale sikkerhetsavdelinger	Antall innbyggere i opptaksområdet
Helse Nord	13	12	1	0	12	486 001
Helse Midt-Norge	24	17	7	4	7	725 600
Helse Vest	35*	21	14	1	17	1 106 295
Helse Sør-Øst	128	68	60	6	43	2 977 723
Totalt	200	118	82	11	79	5 257 353**

* 1 pasient er overført ihht. phvl. §5-6 (Overføring til anstalt under kriminalomsorgen).

** Pr. 31.12.16. Kilde: Statistisk sentralbyrå

Merk: Tabellen er basert på informasjon Nasjonal koordineringsenhet har mottatt. Alle endringer meldes ikke til enheten og det må derfor tas et lite forbehold mtp. nøyaktighet vedr. antall på f.eks med/uten døgnopphold.

Regionalt helseforetak	Antall nye domfelte i 2017	Antall opphør i 2017
Helse Nord	1	1
Helse Midt-Norge	7	1
Helse Vest	5	2
Helse Sør-Øst	20	11
Totalt	33	15

I 2017 fikk 33 personer sin første dom på overføring til tvungent psykisk helsevern og det var i alt 15 opphør av dom på overføring til tvungent psykisk helsevern.

I disse tabellene inngår ikke de som er dømt etter det nye tillegget til straffeloven § 62. Status for de som er dømt etter det nye tillegget kommer på side 6.

DOMFELTE UTEN OPPHOLD

Pasienter med dom på overføring til tvunget psykisk helsevern som er begjært utvist/ikke har oppholdstillatelse i landet er utfordrende for helsevesenet. Disse pasientene har begrensede rettigheter i landet og opptar ofte plasser i sengeposter lenger enn hva som anses som nødvendig ut i fra et samfunnsvern hensyn.

Endringer i Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven, 2008) ble satt i kraft fra og med 1. mai 2015. Stortinget endret utlendingsloven § 72 (nytt annet ledd) og samme lov § 124 (nytt fjerde ledd), samt gitt et nytt femte ledd straffeloven (2005) § 65 mv. for å legge til rette for utvisning av utlendinger som er dømt til tvungent psykisk helsevern og tvungen omsorg. Det vises i denne sammenheng til Prop. 34 L (2014-2015) og Innst. 176L (2014-2015).

Nasjonal koordineringsenhet har delvis vært involvert i en arbeidsgruppe som har som målsetting å utarbeide en veileder for saksgangen ved utvisning og uttransportering av særreaksjonsdømte utlendinger. Per. 31.12.2017 er ikke dette arbeidet fullført.

Arbeidsgruppen er bestående av representanter fra Politidirektoratet, Helsedirektoratet, Riksadvokatembetet, Politiets utlendingsenhet, UDI og Nasjonal koordineringsenhet.

ENDRINGER I STRAFFELOVEN (2005) MV. LOVVEDTAK 46 (STRAFFERETTSLIGE SÆRREAKSJONER M.M) OG STATUS PR. 31.12.2017

Med virkning fra 01.10.2016 er det gjort endringer i straffeloven (2005) og psykisk helsevernloven (1999) som får betydning for dom på overføring til tvungent psykisk helsevern. Nasjonal koordineringsenhet har med bakgrunn i dette tilpasset den nasjonale administrative oversikten over tiltalte og domfelte til tvungent psykisk helsevern. Endringene er videre inntatt i «Retningslinje for samhandling ved iverksettelse og gjennomføring av dom på overføring til tvungent psykisk helsevern».

I 2017 er det fem personer som er dømt etter det nye tillegget i straffeloven. Fordelingen på de respektive regionale helseforetak er som følger:

Regionalt helseforetak	Antall domfelte	Med døgnopphold	Uten døgnopphold
Helse Nord	2	2	0
Helse Midt-Norge	2	2	0
Helse Vest	1	1	0
Helse Sør-Øst	0	0	0
Total	5	5	0

Av de som er dømt etter det nye tillegget er to lagt inn på lokal sikkerhetsavdeling (i hhv. Helse Vest og Helse Nord) og tre er lagt inn på allmennpsykiatriske avdelinger.

Én sak har vært oppe i Høyesterett. Vedkommende ble der frikjent.

Prop. 154 L (2016 – 2017)

Justis- og beredskapsdepartementet foreslår i Prop. 154 L å senke terskelen for bruk av særreaksjon i helsevesenet. Departementet foreslår at skillet mellom alvorlige og mindre alvorlige lovbrudd fjernes som grunnvilkår for særreaksjon. Det avgjørende vil være hvilken fremtidig fare lovbrysterer representerer og ikke hvilket lovbrudd som har blitt begått. Dette forslaget vil kunne medføre at flere utilregnelige dømmes til særreaksjon. Departementet mener at dette vil bidra til å styrke samfunnsvernet. I tillegg foreslås det å fjerne overføringsadgangen fra psykisk helsevern til kriminalomsorgen (Psykisk helsevernloven § 5-6). Proposisjonen ble tildelt Justiskomiteen 19.10.2017 og er til høring 09.01.2018¹.

¹ Informasjonen om proposisjonen er hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-154-l-20162017/id2557006/> (lesedato 01.12.2017). Følg lenken for å lese proposisjonen i sin helhet.